कोश

क्र.नं.१४

निघोट - एकाकीर

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(1)

॥ एकाक्षरकोशस्य पुस्तकमिदं ॥

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(2)

श्रीगणेशायनमः॥श्रीकमलेश्वरायनमः॥अगमेभ्योभिधा
नेभ्योधातुशाद्वानुशासनात्॥एतील्येकाक्षरंनामाभिधानंक्री
यतेमया॥१॥कः प्रजापतिरुद्दिष्टः कोवायुरितिशद्बितः॥क
श्चात्मनिसमाख्यातः कश्चाकाशउदाहृतः॥२॥कंशिरोजलमा
ख्यातंकंस्वखेपिप्रकीर्तितं॥पृथिव्यांकुःसमाख्यातःकुशद्बः
कुत्सितेपिच॥३॥खमिंद्रियंसमाख्यातंखमाकाशमुदाहृतं
॥स्वर्लोकेपिचखंप्रोक्तंखंसामान्येप्रकीर्तितं॥४॥गोगणपतिरु

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(2A)

द्विष्टोगंधर्वेगिःप्रकीर्तितः॥गंगीतंगाचगाथाचगाचधेनुःस
रस्वती॥५॥घोघंटीशःसमाख्यातःकिंकिणीघाप्रकीर्तिता।
।घोमेघश्चसमाख्यातोघूर्ध्वनावपिकीर्तितः॥६॥ङकारो
भैरवःख्यातोङकारोविषमःस्मृतः॥चंद्रमाश्चःसमा
ख्यातश्चस्तस्करउदाहृतः॥७॥निर्मलंछंसमाख्यातंतर
सिछःप्रकीर्तितः॥छेदनेछःसमाख्यातोविद्वर्षिःशाब्दशा द्रिः
सवे॥८॥झिंगितोजःसमाख्यातोजयनेजःप्रकीर्तितः॥जे

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(3)

२ ताजश्च समाख्यातः पंडितैः शब्दवेदिभिः ॥९॥ झंसा वायु
र्झंकारः स्यात्झोरवोपि प्रकीर्तितः ॥ ञंकारो गायने प्रो
क्तो ञंकारो बर्बरध्वनौ ॥१०॥ टः पृथिव्यां समाख्यातो
ध्वनौ टश्च उदाहृतः ॥ उ[illegible]ठणके ठश्च ठो ध्वनौ परिकी
र्तितः ॥११॥ ठो गिरीशः समाख्यातः ठः शून्येपि प्रकीर्ति
तः ॥ बृहद्ध्वनौ चरः प्रोक्तस्तथा चंद्रस्य मंडले ॥१२॥ ड
कारः शंकरे त्रासे डकारो ध्वनिरुच्यते ॥ ढकारे कीर्ति २

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(3A) ।तोरके। निर्गुणे च ध्वनावपि ॥३३॥ णकारः कीर्तितो ज्ञाने
निर्णयेपि प्रकीर्तितः ॥ तकारः कथितश्चोरे क्रोडपुच्छेपि
कीर्तितः ॥३४॥ शिलोच्चये थकारस्यात् थकारो नयरक्षणे
॥ दंः कलत्रे बुधैः प्रोक्तं छेदने च दातरि ॥३५॥ धं धने
धो धनाध्यक्षे धाधाता धीर्मतावपि ॥ धीः धिषणा समा
ख्याता धूश्चैव भारवितयोः ॥३६॥ नकारः सौगते बुधै
स्तुः स्तुतो मपरिकीर्तितः ॥ नेता नश्च समाख्यातस्तरणौ

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(५)
३ नः प्रकीर्तितः ॥१७॥ पः कुबेरः समाख्यातः पश्चिमेच
प्रकीर्तितः ॥ पवनेपः समाख्यातः पः पानेपातकेपिच
॥१८॥ फंफावातः फकारः स्यात्संख्यानेच प्रकीर्तितः ॥
फः फत्कारेच फः फुत्के प्रोक्तो निष्फलभाषणे ॥१९॥ प्रचे
ताबः समाख्यातः कलशोबः प्रकीर्तितः ॥ वक्षस्थ
लेच बः प्रोक्तो गमने समुदाहृतः ॥२०॥ विश्वपक्षीभिग
दितो गगनेविप्रकीर्तितं ॥ भं नक्षत्रं बुधैः प्रोक्तं भ्रमरो ३

(9A) भः प्रकीर्तितः ॥२१॥ दीप्तिभास्याच्च भूभूमि भीभीषाक
थिताबुधैः ॥ मः शिवः चंद्रमा वेधमोचलक्ष्मीः प्रकीर्तिता
॥२२॥ माच मातरि माने चबंधने यः प्रकीर्तितः ॥ यशो यं
कथितः शिष्टे यो वायुरि[illegible]कृतः ॥२३॥ यामे या तरि यः
स्त्यागे कथितः शब्दवेदिभिः ॥ रश्च कामे नले सूर्ये शब्दे रुश्च
प्रकीर्तितः ॥२४॥ इंद्रिये धन रोधे च भये च प्रकीर्तितं ॥
दीप्तिलीचैव लः भूमिलीभये वापि संमता ॥२५ लः इंद्र ल

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

४ वनेल्लस्यात्ल्लादानेचप्रकीर्तितः॥ लीश्लेषेचलयेचैव
(5) साधनेकथिलाबुधैः॥२६॥ सात्वतेवरुणेशालेवकारः
परिकीर्तितः॥ वरंशिशंबुधाः श्रेयःशंचशास्त्रनिगद्य
ते॥२७॥ शीः शयनमितिप्राहुर्हिंसायांधरुश्चकथ्य
ते॥ षः कीर्तितोबुधैःश्रेष्ठोषश्चगंभीरलोचने॥२८॥
षोपसर्गःसमाख्यातःषैः सः परोक्षउदाहृत॥ साच ४
लक्ष्मीबुधैःप्रोक्तागौरीसाचसरईश्वरः॥२९॥ सकारोवा

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(5A) रणेहंस्यात्तथाशूलीनिगद्यते॥क्षोत्रेवक्षसिक्षःप्रो
क्तःक्षेत्रपालेचशोभतः॥३०॥क्षिक्षेत्रेक्षेत्ररक्षेच
नृसिंहेचप्रकीर्तितः॥व्यंजनैकाक्षरःकोशः॥ ॥
अकारोवासुदेवस्यदाकारश्चपितामहः॥इकारः
कथ्यतेकामोलक्ष्मीरीकारउच्यते॥३१॥उकारःशं
करःप्रोक्तोउकारश्चापिरक्षणे॥ऋकारोदेवमाता
स्याद्दृकारःस्वर्गउच्यते॥३२॥ऌकारोदेवमाता
द

(6)

५ स्याल्दृकारो दनुजः स्मृतः॥ एकार उच्यते विष्णावै

कारस्यान्महेश्वरः॥३२॥ ओकारस्तु भवेद्ब्रह्मा औ

कारो अंत उच्यते॥ अं चः स्यात्परमब्रह्म अः स्या

आपि महेश्वरः॥३३॥ इति श्री एकाक्षकोशः समा

प्तः॥ उस्तकं मयूरेश्वर वाघ इत्युपनाम्नः अस्ति॥

स्वहस्तेन लिखितं॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥

५

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai. "

॥श्रीगणेशायनमः॥ अथ एकाक्षर निघंट प्रारंभः॥ अकारवासुदेव
स्यात् आकारस्तु पितामहः॥ इकार उच्यते कामो लक्ष्मीरीकारउ
च्यते॥१॥ उकारः शंकरप्रोक्त ऊकारश्चापि रक्षणे॥ ऋकारोर्थेमानास्या
त् ॠकारो दनुजप्रसूः॥२॥ ऌकारो देवजातीनां मातास्यात् ॡः प्र
कीर्तिता॥ ऌकारः स्मर्यते सूर्ये जननी शब्दकोविदैः॥३॥ एकार
उच्यते विष्णुरैकारः स्यान्महेश्वरः॥ ओकारः भवेन्नू ब्रह्मा ओका
रो नंत उच्यते॥४॥ अं स्याच्च परमं ब्रह्म अस्याश्चैव महेश्वरः॥
कः प्रजापतिरुद्दिष्टः को वायुरिति शब्दितः॥५॥ कश्चात्मेति समा
ख्यातः कः प्रकाराउदाहृतः॥ कं शिरो जलमाख्यातं कं सुखं च
प्रकीर्तितं॥६॥ कुः पृथिव्यां समाख्यातः कुत्सीते कुः प्रकीर्तितः॥
खमिंद्रियं खमाकाशं खं स्वर्गोपि प्रकीर्तितं॥७॥ गो गणेशः सा

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai

(8)

बियंट ॥३॥

सुग्द्धिछेगंधयेगिः प्रकीर्त्तितः ॥ गंगीतंगाच्यागाथास्यात्‌गाच्चधेनुः प्र का३०
कीर्त्तितः ॥२६॥ घोघंटाथसमाख्यातोघोयनश्चप्रकीर्त्तितः ॥ ङःकारोभ
रवख्यातोङःकारोविषयेस्पृहा ॥२९॥ चश्चंद्रमासमाख्यातोभास्क
रश्चप्रकीर्त्तितः ॥ निर्मलंतंधंख्यातंनिर्मलंतंधप्रकीर्त्तितं ॥३०॥ छेदकेछः
समाख्यातोजपनेजःप्रकीर्त्तितः ॥ वेगवांञ्जः समाख्यातोविद्वद्भिः शाद्बकौ
विदैः ॥३१॥ तेजश्चजः प्रकथितःसूरिभिः शाद्बशासने ॥ खोञ्जका
रःकथितोनष्टेञः समुदाहृतः ॥३२॥ भकारोगोपकः प्रोक्तात्रकारो
झईरस्वनो ॥ टोधरित्र्यांकरेकच्चटोध्वनौच्चप्रकीर्त्तितः ॥३३॥ ठो
महेशः समाख्यातोठश्चशून्येप्रकीर्त्तितः ॥ वृहध्वनौच्चठः प्रोक्तस्तथा
चंद्रस्यमंडले ॥३४॥ ढकारः शंकरेत्रासेडकारोध्वानिरूच्यते ॥ ढ
कारः कीर्त्तिताढक्कानिर्गुणेनिर्धनेपिच्च ॥३५॥ णकारः कीर्त्तितोज्ञा
नेनिश्चयेच्चप्रकीर्त्तितः ॥ तकारः कीर्त्तितश्चौरेयक्रोडयुद्धेप्रकीर्त्ति ॥३॥
॥ तः ॥३६॥

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(8A)

श्चिल्लोच्चयेयः कारः स्यात्यकारो नयरक्षरे ॥ दंकलत्रं बुधैः प्रोक्तं छेदे दाने च दा-
नरि ॥१७॥ बंधने सधने धस्या द्दुधा तरि मतामपि ॥ नकारस्यागते वं धौत्सुक्ये नौ
वस्त्रे च कीर्त्तितः ॥१८॥ नेता नश्च समाख्या नसरणे नः प्रकीर्त्तितः ॥ पवने पः समाख्या-
नपस्यास्ताने च पाने रि ॥१९॥ झंझावातः फकारस्यात् फ आधाने प्रकीर्त्तितः ॥ फुत्कारे पि
च फः प्रोक्तस्तथा फः परिभाषणे ॥२०॥ व[illegible]ले च बः प्रोक्तो गदायां स उदाहृतः ॥ नक्ष-
त्रे भं बुधाः प्राहुर्भयने भः प्रकीर्त्तितः ॥२१॥ दीप्तिर्भासः स्वभूर्भूमिर्भो भयं कथि-
तं बुधैः ॥ वकारो वरुणः प्रोक्तः कलशे च उदाहृतः ॥२२॥ मः शिवश्चंद्रमा वेधा
मा लक्ष्मीश्च प्रकीर्त्तिता ॥ शाखीयः कथितः प्राज्ञैर्वो वायुरिति शब्दितः ॥२३॥
याने यानरियुस्यागे कथितः शब्दवेदिभिः ॥ रश्च रामे निले वन्हौ रुः स्व-
शब्दे च प्रकीर्त्तितः ॥२४॥ धनश्रारी र रम्यौ स्याद्भये च प्रकीर्त्तितः ॥
हीलौ लः स्यात् च लं भूमिर्लो भयं च प्रकीर्त्तितः ॥२५॥ लो बाने लौ
यने लस्या ह्लादने च प्रकीर्त्तितः ॥ लिः श्लेषे च चार्त्रायेनेव कश्चि

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(9)

गः शब्द कोविदैः ॥२६॥ मानसे वरुणे वा तेय कारश्च प्रकीर्तितः ॥ शः शि
वंकरः श्रेयः शश्च सीम्नि निगद्यते ॥२७॥ शश्च शस्त्यमिति प्राहुः र्हि सा
पांशून्निगद्यते ॥ षकारः कथितः श्रेष्ठः षो लक्ष्मीरिति निगद्यते ॥२८॥ स
कोऽकोपं वा रपो लालयेत्तथा शूलिति निप्रकीर्तितः ॥ हकोपे वारुणे हस्सेन तथास्र
लेनिद्यते ॥२९॥ हिस्याछेनो च हर्षं तेन तथा हि स्वधारणे ॥ हेतु संबोधने ग्रो का
हास्याल्लिगिति कष्टं ॥३०॥ नभे च मोक्षे च ह रूप रंब्रह्म तत्त्वा
णं ॥ हे निपाते संबाधे हो हो दारणि स्र लि नि ॥३१॥ क्षः क्षेत्रे रक्षास्ति
प्री क्षो बुधैः क्षः शब्दशास्त्र ने दुस्सनो विदुषि ज्ञामात्रौ च प्रकी
र्तितः ॥३२॥ इत्येकाक्षर निघंटः समाप्तः ॥ ॥ श्री ॥ रा ॥

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com